

DE CHIC VAN CIRCUL

ABN AMRO-PAVILJOEN CIRCUL AMSTERDAM

ARITEIT

AM-ZUIDAS

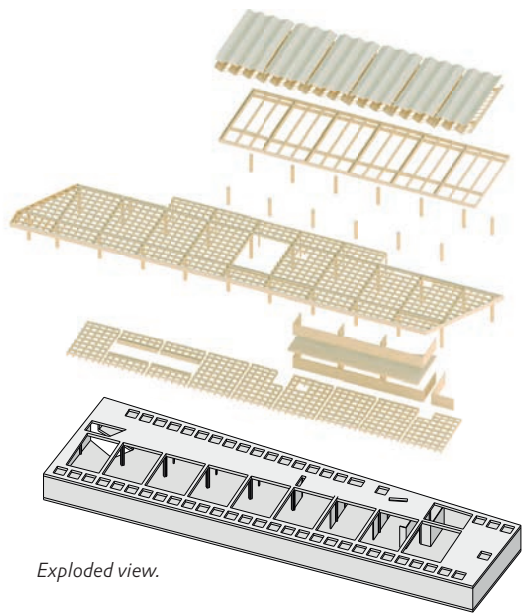

In een lang proces van vallen en opstaan was de totstandkoming van Circl eerder een ploetergang dan een snorrend vlieg wiel. Het bouwproces werd halverwege abrupt gestopt, het overleg tussen partijen ging vaak Babylonisch, kennis en praktijk boterden niet - en toch staat er nu een glanzend paviljoen dat z'n naam met ere draagt.

Al vanaf het eerste moment dat het hoofdkantoor van ABN AMRO, ontworpen door Pei Cobb Freed & Partners uit New York, gereed was (1999), ontbrak er iets. Dat althans vond Pi de Bruijn van de Nederlandse co-architect de Architecten Cie. Hij bleef de directie erop wijzen dat het kale plein waaraan het gebouw lag, een wand ontbeerde. En dat gaf een gaatje in het weefsel van de Zuidas.

Memento edificare's Nu was de Architecten Cie. betrokken bij het masterplan van diezelfde Zuidas en had er ook twee eigen gebouwen ontworpen (Amsterdam Symphony, New Amsterdam), dus had De Bruijn met zijn *memento edificare's* wel recht van spreken. Het ging in de week. Welke periode zich als kauwgom naar jaren sliette. De bank zag de noodzaak zeker in, maar pas vier jaar geleden, toen zij krap bij vergaderfaciliteiten zat, kreeg een bouwswel omtrek. Intussen werd het pal nabije station Amsterdam-Zuid uitgebreid, waarvoor ondergrondse fietsgarages nodig waren, ook bij de bank. Hans Hamink, associate-architect bij de Cie. en met De Bruijn projectarchitect van de nieuwbouw: 'Ons advies was: als je de bouwput iets groter maakt, heb je meteen plaats voor het paviljoen.' Want een vergadervolume met restaurant voor eigen parochie werd het allang niet meer.

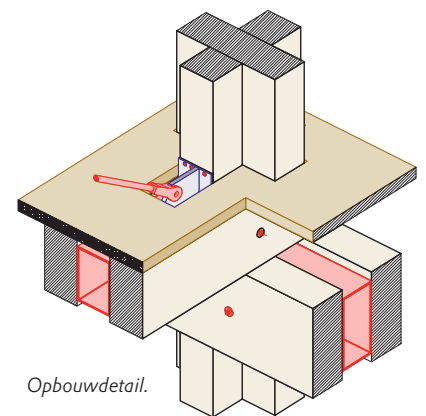
Poenrijke hoogtorens Het zakendistrict begon ook steeds meer woon- en winkelgebied te worden met tal van voorzieningen. En daar past een extra anderhalve verdieping bij voor evenementen, horeca en buurthuisactiviteiten, was de maatschappelijke visie van ABN AMRO. Het ontwerp van de Architecten Cie. was nog wel traditioneel, nu eenmaal passend bij poenrijke hoogtorens: een

TEKENING: DE ARCHITECTEN CIE, AMSTERDAM

Exploded view.

Circl ligt er tussen de hoge torens van het Gustav Mahlerplein schitterend strak en transparant bij.

Opbouwdetail.

TEKENING: DERIX/CONSTRUCTIE ADVIESBUREAU GEUJEN DINXPERLO

De openbare daktuin met houtoverdekt barbecueplein en Rooftopbar. De kruiskolom keert overal terug.

FOTO'S: WWW.JOHNLEWISMARSHALL.COM

strak uiterlijk in beton met koperen gevels, glas en marmerwanden. Het bouwproces ging van start, de palen zaten in de grond, en toen informeerde de bank of het niet duurzamer kon. 'Dat vroegen ze nog drie keer - het zou ten koste gaan van de esthetiek, wierpen we tegen - en toen legde de bank het hele project stil.' Dat was schrikken, en slikken.

Alarmerende analyse Wat je bouwt, is wat je krijgt, was de alarmerende analyse van het ABN AMRO-projectteam. De leden waren er in een groeiproces van overtuigd geraakt dat raad en daad op alle terreinen circulair moesten zijn. Dat leefde al langer binnen het concern. De bank financiert 10% van het Nederlandse vastgoed (waarde €185 miljard). Volgens haar eigen *Missie 2030* wil zij alle woningen en gebouwen waarvoor zij leningen heeft verstrekt, verduurzamen naar gemiddeld Energielabel A. Haar eigen gebouwen hebben dat label al in 2023. Daarnaast zet ABN AMRO circulaire verdienmodellen in voor een toekomstvaste wereld. Ook doet zij bijvoorbeeld mee aan houthoogbouwproject HAUT in het Amstelkwartier. Bij dit al zou het absurd zijn een visitekaartje in verspilbouw voor de deur te hebben liggen.

Achterstevoren Kan toeval circulair zijn? In elk geval had de Architecten Cie. net een jonge medewerker in dienst, die aan de TU Delft, faculteit Bouwtechnologie was afgestudeerd op circulariteit. Hammink: 'Met zijn hulp hebben we toen in twee weken een rapport van circulaire mogelijkheden geschreven. Qua hoofdvorm bleef het paviljoen redelijk gelijk, maar qua materialisering ging het volledig over de kop. En dat viel goed bij het projectteam.' In het proces dat volgde, was samenwerking het sleutelwoord voor circulariteitsmaximalisatie. De bouw was al onderweg en moest snel verder, het vinden van leveranciers met circulaire producten kwam juist wel of niet op tijd, de animo om ze te ontwikkelen was niet bij allen even hoog of ze konden niet in voldoende hoeveelheden leveren - in alle omslachtigheid begon een avontuur met gehoopte goede afloop. Ook ontwerpend ging het achterstevoren. 'Het ging niet om de sfeer, maar om het verhaal. Eerst kwam de materialisering, daarna de esthetiek. Zo ontstond een heel nieuw idee van schoonheid. Het was een manier van pionierend denken en van laten gebeuren, wat eerder stimulerend dan beperkend was voor het creatieve proces.'

Voorafschaduwings Circl, zoals het paviljoen met e-besparing is gaan heten, ligt er tussen de hoge torens van het Gustav Mahlerplein schitterend strak en transparant bij. Dat het stormenderhand is gerealiseerd, is niet te zien. De vliesgevels met het glas in slanke kozijnen van gerecycled aluminium verschaffen veel openheid. Zowel de begane grond als halve eerste verdieping hebben een overhuiving, waarvan de houten constructie in het zicht is gelaten. De zijkanten ervan (en het dak) zijn afgedekt met randloze pv-panelen. Aan het uiteinde steunt het overstek van de eerste etage op een houten kruiskolom. Beide houttoepassingen zijn voorafschaduwings van de hele constructie

WAT JE BOUWT, IS WAT JE KRIJGT, WAS DE ALARMERENDE ANALYSE

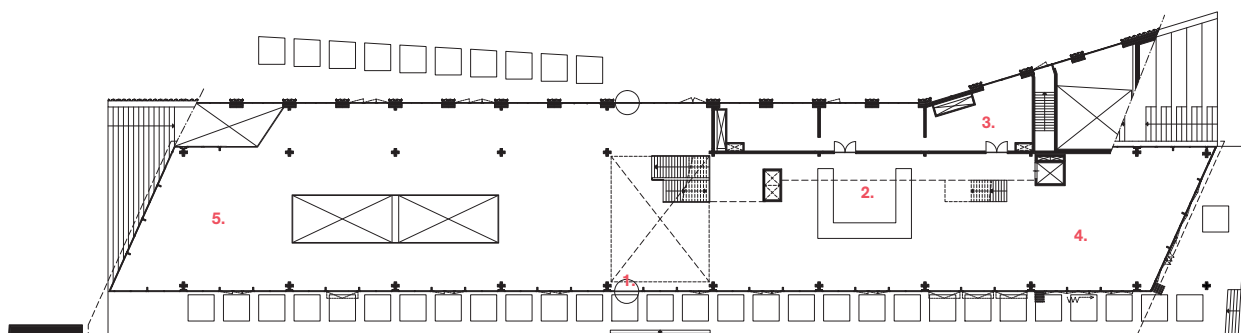
van inlands larijs kolommen en liggers waarin het paviljoen is opgetrokken. De andere langszijde is een groene gevel die via een terrasachtige tuin met plantgoed in bakken van hergebruikt roeststaal een vloeiende verbinding naar het hoofdkantoor legt. Luibrede trechtertrappen van onregelmatige tweedegebruiksstenen en lage cortenstalen stootborden leiden naar de openbare daktuin, een hout-overdekt barbecueplein en de *Rooftopbar*, waar natuurlijke hapjes en drankjes worden geserveerd.

De verbinding tussen souterrain en begane grond boven is open, zodat onder veel licht naar binnen valt.

Trappartij met lift en restaurant rechts.

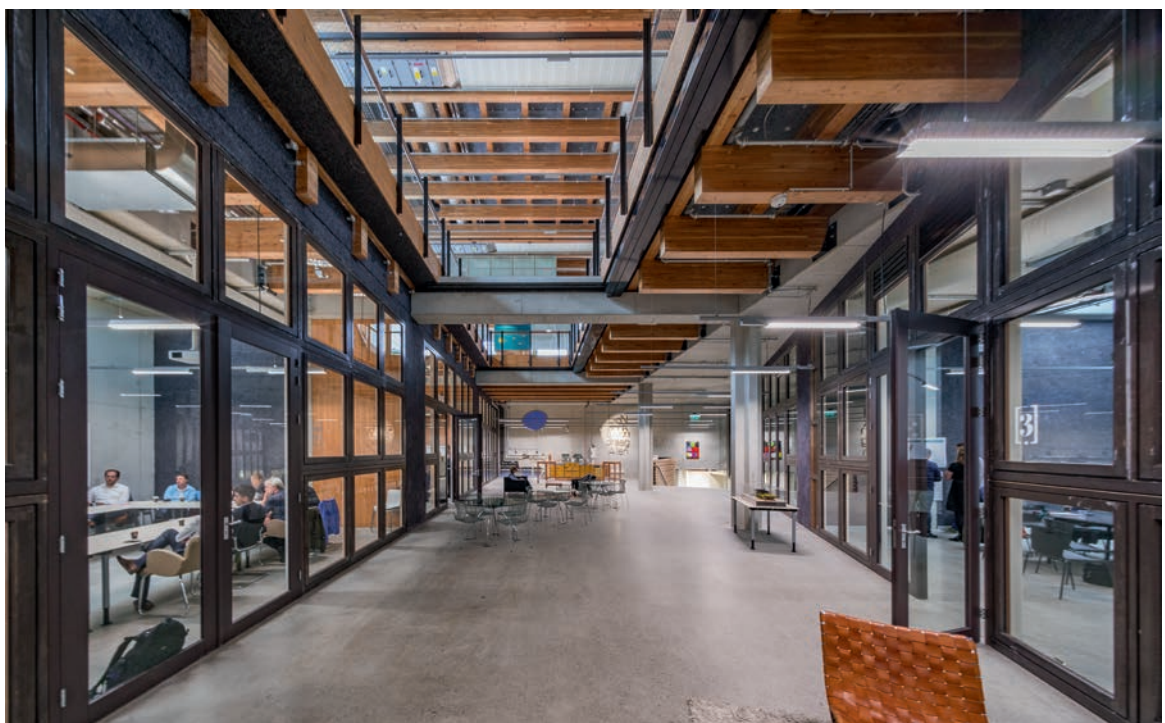
TEKENING: DE ARCHITECTEN CIE - AMSTERDAM

Plattegrond begane grond.

Legenda.

1. Entree.
2. Keuken
3. Spoelkeuken
4. Restaurant
5. Multifunctionele ruimte

Souterrain met vergader-ruimtes. Industriële indruk met veel gepolijst beton, zichtbaar leidingwerk en vervelozige meranti binnenkozijnen.

FOTO'S: WWW.JOHNLEWISMARSHALL.COM

Industriële indruk Circl heeft ook een souterrain, in hergebruiksconcreet met vloerverwarming, veelal ingericht met oud ABN AMRO-meubilair en kunst uit de eigen verzameling. Vooral hier maakt het paviljoen een industriële indruk met veel gepolijst beton, genadeloos zichtbaar leidingwerk onder het plafond en vervelozige meranti binnenkozijnen, afkomstig uit een oud Philips-kantoor in Hilversum. Weerszijden van een brede, 80 m lange gang zitten kleinere en grotere vergaderruimtes. De dichte wanden zijn voorzien van gipsplaat met textielstuc van oude ABN AMRO-uniformen. Via een onderdoorgang vanuit het hoofdkantoor - de trap is door Bureau RAP te Rotterdam voorzien van een balustrade, parametrisch opgebouwd uit afval- en reststukken van de houtconstructie - is de vergaderfaciliteit te bereiken, maar ook via de voordeur. De verbinding naar de begane grond boven is open, zodat er veel licht naar binnen valt, óók via diffuse glazen trottoirplaten langs de buitengevels. Daardoor en door de hoogte van 4,80 m is de kelder een hoogst prettige, heldere ruimte.

Geweldige voorsprong De grootste ontwerpingsgreep was de vervanging van beton door hout. Als geen ander past deze bijgroeiende natuurgrondstof bij circulariteit. Sinds mensenheugenis toegepast en permanent doorontwikkeld, heeft het een geweldige voorsprong op andere materialen. De moderniteit bleek ook bij de selectie van de houtleverancier. 'Bij de keuze van leveranciers was mentaliteit even belangrijk als mate van circulariteit. Ze kregen dus vragen als: "Neemt u het materiaal terug?" en "Wat is de restwaarde?", maar ook werd hun durf getest.'

Derix Gelijmde Houtconstructies haalde glansrijk de streep vanwege hun enthousiasme en de belofte meer stappen te zetten. 'Het was ook hun voorstel circulair, lokaal hout te gebruiken: FSC-gecertificeerd inlands lariks.' Het bedrijf is daarenboven geen massaproducteur, maar levert graag speciale producten met een hoge belevingswaarde. Het kost wat meer, maar dat vond ABN AMRO niet doorslaggevend.

Levendig geheel Hout is ook de overweldigende aanblik als je door de entree binnenstapt in de hoge ruimte van 5,20 m met links de multifunctionele ruimte en rechts het restaurant met keuken (en circulaire menukaart). Niet alleen de licht overgedimensioneerde constructie en de wanden zijn erin uitgevoerd, maar ook ligt het op de vloeren en gaat het op de trappen omlaag naar het souterrain en omhoog naar de insteekverdieping - met een lange kastwand waarin fleurige weckpotten staan te wattertanden - en de halve eerste verdieping; zelfs de lift is in (kruislaag)hout. De kolommen en liggers zijn van gelamineerd lariks, de wanden van vijfslaags kruislaaghout, bestaande uit een kern van vuren en constructieve deklagen van lariks (100-220 mm dik). Het hout is aangedonkerd. Het parket is een fantastisch levendig geheel van oude stukjes houtsoorten. De keuze voor hout woog voor de architect zwaar. 'Je hebt meteen je gebouw te pakken. Ook maakt het de industrialiteit minder nadrukkelijk.'

Liggernetwerk Andere circulaire voordelen van hout zijn de uitstekende bewerkbaarheid en dito demontabiliteit. 'Het is een soort lego, simpele rechthoekige balken,

ZO ONTSTOND EEN HEEL NIEUW IDEE VAN SCHOONHEID

droge verbindingen, met zelftappende schroeven voor minder schade.' De liggerconstructie (200 x 495 mm in dwars-, 200 x 363 mm in langsrichting; tot 28 m lang) is in twee lagen uitgevoerd, zodat de leidingen er goed tussen te vlechten waren; als isolatie erboven zit een blauwe laag van 16.000 vervezelde spijkerbroeken, waarvan duizend van ABN AMRO-medewerkers. Voor voldoende oplegvlak van de dubbele balklaag hebben de kolommen een kruisvorm (200 x 600 mm) in de hoofdrichting, met aan beide zijden 200 x 200 mm: zo kon zij daarop afsteunen. De dubbeloplossing kwam ook hier uit voort, dat de heipalen hart op hart 8,10 m staan, een net wat grote overspanning voor hout. Ook de vloerbelasting was hoog: er moest een auto kunnen binnenrijden. Omdat het gebouw

FOTO: WWW.JOHNLEWISMARSHALL.COM

De groene gevel aan de binnenkant legt via een terrasachtige tuin een vloeiende verbinding naar het hoofdkantoor (niet zichtbaar rechts).

niet één hoofdrichting heeft, lag een liggernetwerk voor de hand. De vloer zelf is speciaal ontwikkeld: parket, PCM-laag (Phase Changing Material; slaat/staat warmte op/af), zand-/tegellaag (akoestische scheiding), kruislaaghout (60 mm dik, tot 3 x 10 m).

Kleine greep Zo zijn tal van hergebruikte en/of herbruikbare materialen en maatregelen in het gebouw toegepast. Een verdere kleine greep is al indrukwekkend: brandslanghaspels, rioleringsbuizen, kabelgoten, bedradingen, led-verlichting, energiebesparende gelijkstroom (usb-stopcontacten), water, geprinte koelkastinterieurstoelen, geen afwerkingen, droge verbindingen, betaling per liftrit, energieopslag, afvalbeperking en digitaal gebouwenpaspoort.

Prijs en pronk Circl is een cadeau van ABN AMRO aan de maatschappij. Behalve eigen vergaderlokaliteit is

het vooral ontmoetingsplaats met horeca voor de buurt. Tevens is het een levend laboratorium waar circulaire ideeën worden gedynamiseerd. Pakhuis de Zwijger verzorgt een deelprogrammering van cultuur en stedenbouwkunde. Zo is het paviljoen een prijs en pronk van circulaire educatie. •

HANS DE GROOT

CO₂-VOETAFDruk

In het project is onder andere 851 m³ hout toegepast (440 m³ lariks, 411 m³ vuren). Dit betekent een CO₂-vastlegging van **632.550 kg**. De Europese bossen slaan deze hoeveelheid CO₂ op in **46 seconden**. Het compenseert de uitlaatgassen van een middenklassenauto over **5.315.546 km** of het jaarlijks elektragebruik van **702 huishoudens**.

Locatie: Gustav Mahlerplein 1B, Amsterdam-Zuidas **Opdrachtgever:** ABN AMRO Amsterdam (abnamro.nl) **Gebruiker:** Circl Amsterdam (circl.nl) **Ontwerp:** de Architecten Cie. Amsterdam (cie.nl); projectarchitecten Pi de Bruijn, Hans Hammink **Ontwerp interieur:** DoepelStrijkers Rotterdam (doepelstrijkers.com) **Ontwerp landschap:** Donkergroen Sneek (donkergroen.nl) **Aannemer:** BAM Bunnik (bam.com) **Adviseur constructie, installaties:** BAM Bouw + Techniek Bunnik (bambouwentechniek.nl) **Adviseur circulariteit:** TU Delft (tudelft.nl); Luuk Graamans **Bouwmanagement:** Traject Adviseurs & Managers Zevenaar / Amstelveen (traject.com) **Engineering, productie, montage houtconstructie (gelamineerd hout, kruislaaghout/X-lam):** Derix Gelijmde Houtconstructies Niederkrüchten / Lierderholthuis (derix.nl) **Houtconstructeur:** Constructie Adviesbureau Geuijen Dinxperlo (cag.nu) **Hergebruikt hout (binnenkozijnen, parket):** New Horizon Urban Mining Raamsdonkveer (newhorizon.nl) **Bruto vloeroppervlak:** 3.000 m² (1.800 m² vergaderruimte; 1.200 m² congresruimte, restaurant, rooftopbar) **Bouwperiode:** November 2016 - augustus 2017 (Opening: 5 september 2017) **Bouwkosten:** N.B.

Wij geven hout een nieuwe dimensie.

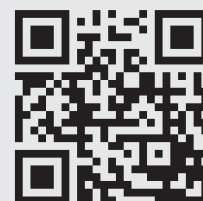

Hightech houtbouw voor uw bouwproject.

Onze kracht ligt in de productie van geavanceerde houten draagconstructies en op maat gemaakte kruislaaghouten constructies (X-lam).

gelijmde houtconstructies
DERIX

Herenbrinksweg 3b
8144 RC Lierderholthuis
0572/366 280

Meer informatie en
referenties onder:
www.derix.de